

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ

TENDENCIES AND ISSUES OF FORMATION OF REVENUES OF LOCAL BUDGETS IN UKRAINE

Кульчицький М.І.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка

Пазовська Л.Е.

студентка,
Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті розглянуто роль доходів місцевих бюджетів у забезпеченні ефективного функціонування органів місцевого самоврядування. Проаналізовано стан та структуру доходів місцевих бюджетів на прикладі Львівської області. Встановлено, що для України характерний високий рівень концентрації бюджетних ресурсів на рівні центрального уряду та залежність місцевих бюджетів Львівської області від міжбюджетних трансфертів. Виявлено сталу тенденцію до зростання доходів місцевих бюджетів Львівської області як в абсолютному, так і у відносному значенні, а також коливання у їх структурі. Запропоновано способи посилення ролі місцевого оподаткування у формуванні доходів місцевих бюджетів і посилення фінансової автономії місцевих органів влади.

Ключові слова: бюджетна система, місцевий бюджет, децентралізація, доходи, податкові надходження, міжбюджетні трансферти.

В статье рассмотрена роль доходов местных бюджетов в обеспечении эффективного функционирования органов местного самоуправления. Проанализированы состояние и структура доходов местных бюджетов на примере Львовской области. Установлено, что для Украины свойственны высокая степень централизации бюджетных ресурсов на уровне центрального правительства и зависимость местных бюджетов Львовской области от межбюджетных трансфертов. Обнаружены устойчивая тенденция к росту доходов местных бюджетов Львовской области как в абсолютном, так и в относительном исчислении, а также колебания в их структуре. Предложено усиливать роль местного налогообложения в формировании доходов местных бюджетов и тем самым усиливать финансовую автономию местных органов власти. Предложены способы усиления роли местного налогообложения в формировании доходов местных бюджетов и усиление финансовой автономии местных органов власти.

Ключевые слова: бюджетная система, местный бюджет, децентрализация, доходы, налоговые поступления, межбюджетные трансферты.

The article considers the status of local budgets revenues in ensuring the effective functioning of local government. Analyzed the status and structure of local budgets revenues on the example of Lviv region. It has been determined that high degree of centralization of budgetary resources at the central Government level is inherent for Ukraine and has been determined that dependence from inter-budgetary transfers is inherent for budgets of Lviv region. As result of the study, has been revealed a strong tendency to increase in revenues of local budgets of Lviv region in both absolute and relative terms and fluctuations in their structure. Have been proposed ways of strengthening the role of local taxation in the formation of local budgets and have been offered ways for enhancing the financial autonomy of local authorities.

Keywords: budget system, local budget, decentralization, income, tax revenues, intergovernmental transfers.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Роль доходів місцевих бюджетів важко переоцінити, адже доходи дають можливість органами місцевого самоврядування забезпечувати належне виконання

покладених на них завдань та функцій, підвищувати їх роль та ефективність функціонування. Недостатність стабільних і в необхідній кількості доходів до місцевих бюджетів призводить до зменшення рівня фінансової автономії та фінансової незалежності, а також суттєво

обмежує здатність місцевої влади впливати на розвиток підконтрольних регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Проблеми, що пов'язані із формуванням доходів місцевих бюджетів, знайшли відображення в роботах таких учених, як: В. Андрущенко, Т. Бондарук, Б. Данилишин, М. Деркач, М. Зайчикова, О. Жихор, В. Ігнатенко, М. Карлін, О. Кириленко, В. Кравченко, М. Крупка, Є. Кузькін, М. Кульчицький, І. Луніна, К. Павлюк, І. Сазонець, О. Сунцова, Л. Тарангул, В. Федосов, С. Юрій та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим

присвячується означена стаття. Оскільки в доходах місцевих бюджетів відбуваються постійні зміни, то постає питання щодо збалансування їх структури, яке повинне вирішуватися на основі детального аналізу найновіших даних. Найбільш гострою нині є ситуація з рівнем достатності доходів місцевих бюджетів та їх високої залежності від міжбюджетних трансфертів. Це породжує необхідність пошуку можливості збільшення доходів місцевих бюджетів за рахунок джерел, що посилюють фінансову незалежність органів місцевої влади і ведуть до посилення децентралізації.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою дослідження є аналіз формування доходів місцевих бюджетів у розрізні кожної з груп доходів, порівняння структури доходів місцевих бюджетів в Україні загалом та Львівській області зокрема, а також пошук шляхів досягнення їх збалансованості.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням

отриманих наукових результатів. Ефективне функціонування органів місцевого самоврядування і виконання усіх покладених на них завдань та функцій матимуть місце лише тоді, коли у їх розпорядженні буде наявний достатній обсяг фінансових ресурсів. Варто відзначити, що місцем концентрації фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування, а отже, фінансовою основою їх діяльності є саме місцевий бюджет.

Місцеві бюджети займають важливе місце у бюджетній системі, а також одне із центральних місць в економічній системі держави. Вони є найчисленнішою ланкою її бюджетної системи [1].

Відповідно до Бюджетного кодексу України, місцеві бюджети – бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування [2].

Бюджети місцевого самоврядування – бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (у тому числі районів у містах), бюджети об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад [2].

Майже всі країни, в яких функціонувала

командна економіка, прийшли до розуміння того, що загальний рівень діяльності державного сектора має бути скорочений з одночасним посиленням місцевого самоврядування як одного з вирішальних інститутів демократії [3, с. 165]. Проблема недостатності фінансових ресурсів в органах місцевого самоврядування та нестабільність їхніх доходних джерел нині набула загальнодержавної ваги [4, с. 67].

Місцеві фінансові ресурси – це сукупність фондів коштів, що формують у процесі розподілу ВВП і спрямовують на економічний і соціальний розвиток адміністративно-територіальних одиниць [5, с. 51].

Джерелом фінансових ресурсів незалежно від рівня їхнього формування та використання завжди є валовий внутрішній продукт країни як вартість усіх створених у суспільстві благ за певний період. Провідне місце у складі фінансових ресурсів займають доходи місцевих бюджетів [6, с. 79–80].

Доходи бюджету – це кошти, що надходять у постійне користування на безповоротній основі. Вони забезпечують стабільність бюджету і фінансування його видатків [6, с. 47].

Система формування доходів місцевих бюджетів – це сукупність грошово-економічних відносин суспільства, що забезпечують формування, розподіл і використання фінансових ресурсів на регіональному рівні та оптимальний, ефективний розвиток регіонів за результатами діяльності місцевих органів влади за умов децентралізованого управління. Доходи місцевих бюджетів є мотивуючим інструментом розвитку країни у цілому та фінансовою основою місцевого самоврядування. Тобто це не лише процес акумуляції фінансових ресурсів суспільства, які мобілізуються на відповідній території, а й важливий інструмент елімінації фінансово-економічних ризиків розвитку країни, що особливо актуально в умовах сучасної кризи [7, с. 47].

Формування доходів місцевих бюджетів, повноваження та відповідні функції учасників бюджетного процесу на місцевому рівні регламентуються відповідною законодавчою базою.

Згідно з Бюджетним кодексом України, до базових нормативних актів належать: Конституція України; Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»; Бюджетний кодекс України; Податковий кодекс України; щорічні закони України про державний бюджет України; нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України; нормативно-правові акти органів виконавчої влади; рішення про місцевий бюджет; інші закони, що регулюють бюджетні відносини [2].

Бюджетний кодекс України закріпив на стабільній основі перелік доходів місцевого бюджету і постійні відсотки їхнього розмежування між різними видами бюджетів [5, с. 81].

Згідно зі ст. 9 Бюджетного кодексу України, доходи бюджету класифікуються за такими розділами: податкові надходження; неподаткові

надходження; доходи від операцій із капіталом; трансферти [2].

У бюджетній системі України доходи між основними ланками розподіляють відповідно до загальнодержавного законодавства, всередині ланки – відповідно до рішення місцевих органів влади [5, с. 65].

Обсяг доходів місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) в Україні протягом 2014–2016 рр. стабільно зростав [8].

Для визначення ролі доходів місцевих бюджетів у бюджетній системі України необхідно проаналізувати, яку частку у структурі доходів зведеного бюджету України займають саме доходи місцевих бюджетів. Відповідно до даних із Бюджетного моніторингу [8], ситуація була нестабільною. У 2015 р. частка доходів місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України зменшилася з 22,18% до 18,48%, тобто на 3,7 в. п. У 2016 р. ситуація змінилася, і відбулося зростання у 1,18 рази, або на 3,32 в. п., і частка доходів місцевих бюджетів уже становила 21,8%. Загалом протягом аналізованого періоду відбулося зменшення ролі доходів місцевих бюджетів у бюджетній системі України, адже частка доходів місцевих бюджетів у зведеному бюджеті на кінець 2016 р. зменшилася на 0,38 в. п. порівняно з 2014 р. Така ситуація є негативною, адже є свідченням того, що вітчизняній бюджетній системі притаманна висока концентрація бюджетних ресурсів на рівні державного бюджету. Це доказ того, що в Україні й надалі спостерігається високий рівень централізації бюджетних коштів, що абсолютно суперечить взятому курсу на децентралізацію. Незважаючи на те що доходи місцевих бюджетів за 2014–2016 рр. зросли у 1,69 рази, замість підвищення ролі місцевих бюджетів відбулося підвищення ролі державного бюджету.

Реформи, які перманентно відбуваються в бюджетній сфері держави, не розв'язують головної проблеми – надання реальної самостійності місцевим бюджетам [9, с. 33].

Розглянемо дохідну частину місцевих бюджетів на прикладі Львівської області. Зведений бюджет області включає показники обласного бюджету, зведених бюджетів районів і бюджетів міст обласного значення цієї області [2].

Стосовно Львівської області доходи її місцевих бюджетів, згідно з інформацією, що наведена у річних звітах про виконання місцевих бюджетів Львівської області [10], протягом 2014–2016 рр. постійно зростали. У структурі доходів місцевих бюджетів аналізованої області (без урахування міжбюджетних трансфертів) протягом 2014–2016 рр. переважають податкові надходження. У 2014 р. частка податкових надходжень становила 87,5% від усіх мобілізованих доходів (без урахування міжбюджетних трансфертів) до місцевих бюджетів Львівщини. У 2015 р. ця частка зменшилася на 3,4 в. п. і становила 84,1%. У 2016 р. відбулося зрос-

тання частки податкових надходжень до позначки 87,0%, тобто на 2,9 в. п., або ж у 1,03 рази. Стосовно 2016 р. порівняно з 2014 р. відбулося зменшення цієї частки на 0,5 в. п. (на 1%).

Протягом 2014–2016 рр. частка податкових надходжень була найвищою як у доходах місцевих бюджетів в Україні (без урахування міжбюджетних трансфертів), так і в доходах місцевих бюджетів Львівської області. Також варто зазначити, що в доходах місцевих бюджетів Львівщини (без урахування трансфертів) частка податкових надходжень щороку була дещо більшою.

Місцеве оподаткування є частиною системи оподаткування, на яку покладена надзвичайно важлива роль. Завдяки місцевим податкам здійснюється фінансування діяльності органів місцевого самоврядування та забезпечується належне виконання покладених на них економічних, соціальних та регулюючих функцій. Принаймні таку роль місцеві податки виконують у розвинених країнах [11, с. 92].

Частка надходжень від місцевих податків та зборів у доходах місцевих бюджетів Львівщини (без урахування трансфертів) у 2014 р. досягла значення 10,4%. У 2015 р. вона зросла до 18,8% (на 8,4 в. п.), що у 1,8 рази більше. У 2016 р. порівняно з аналогічним періодом 2015 р. знову відбулося зростання, а саме до 20%, тобто на 1,2 в. п. (у 1,07 рази). Якщо порівнювати 2016 р. із 2014 р., то загалом простежується зростання частки надходжень від місцевих податків та зборів, а саме на 9,6 в. п. (у 1,92 рази).

Варто зазначити, що в 2014–2016 рр. відбувалося зростання як частки місцевих податків та зборів у місцевих бюджетах в Україні, так і в місцевих бюджетах Львівської області. Лише в 2014 р. частка місцевих податків та зборів була більшою для місцевих бюджетів Львівської області.

Податкові борги (недоїмка) – це податки, які має отримати бюджет, але які не були сплачені [12, с. 89].

Утрати місцевих бюджетів Львівської області протягом усього аналізованого періоду стабільно зростали. Частка втрат місцевих бюджетів Львівської області внаслідок наявної недоїмки у загальному обсязі податкових надходжень становила 3,10% у 2014 р., а в 2015 р. – 3,58% (зросла), у 2016 р. – знизилася до 2,3%. Загалом місцеві бюджети Львівської області за період 2014–2016 рр. утратили 0,52 млрд. грн., тобто 2,78% від податкових надходжень. Отже, стягнення недоїмки є додатковим резервом для збільшення доходів місцевих бюджетів Львівської області.

Незважаючи на багатогранну роль податків у формуванні доходів місцевих бюджетів, використання неподаткових джерел їх наповнення дасть змогу дещо нівелювати негативний вплив податкових регуляторів. Справляння неподаткових доходів на місцевому рівні забезпечує рівність та надання суспільних благ і послуг [13, с. 101–102].

Щодо доходів місцевих бюджетів Львівської області (без урахування трансфертів), то неподаткові надходження у 2014–2016 рр. закріпили друге місце у їх структурі, а їх абсолютний обсяг зростав. У 2014 р. їхня частка становила 10,4%. У 2015 р. вона зросла до 12,7%, тобто на 2,3 в. п. (у 1,22 рази), а в 2016 р. відбувся спад до 11,0%, тобто на 1,7 в. п. (на 13%). За весь аналізований період (2014–2016 рр.) відбулося зростання на 0,6 в. п., або на 6%.

Також варто відзначити, що частка неподаткових надходжень у доходах місцевих бюджетів (без урахування трансфертів) була протягом 2014–2016 рр. більшою для місцевих бюджетів в Україні порівняно із часткою в місцевих бюджетах Львівської області.

Наступним етапом аналізу є дослідження доходів від операцій із капіталом, які займали третє місце у структурі доходів місцевих бюджетів Львівської області (без урахування трансфертів). У 2014 р. частка цієї групи доходів становила 2,1%. У 2015 р. вона зросла до 3,2% (на 1,1 в. п.), тобто у 1,52 рази. Щодо ситуації у 2016 році, то відбулося послаблення ролі доходів від операцій із капіталом у структурі доходів місцевих бюджетів Львівської області. Цей показник у 2016 р. становив 2,0% (на 1,6 в. п. менше). Якщо за базисний обрати 2014 р., то відбулося зменшення частки доходів від операцій із капіталом на 0,1 в. п., тобто на 5%.

Частка доходів від операцій із капіталом у доходах місцевих бюджетів (без урахування трансфертів) була протягом 2014–2016 рр. більшою для місцевих бюджетів Львівської області порівняно із часткою в місцевих бюджетах в Україні.

Частка трансфертів бюджету центрального уряду в бюджетах місцевих органів влади є важливим показником централізації (децентралізації) бюджетної системи. За питомою вагою трансфертів у поточних доходах бюджетів можна робити висновок щодо ступеня залежності місцевих органів влади від державного бюджету [14, с. 22].

У структурі доходів місцевих бюджетів Львівської області (з урахуванням трансфертів) переважають міжбюджетні трансферти. У 2014 р. їхня частка становила 63,3%. У 2015 р. спостігалось зростання даного показника до 65,5% (на 2,3 в. п.), тобто у 1,04 рази. У 2016 р., навпаки, відбулося зменшення частки трансфертів до позначки 57,3 (на 8,3 в. п.), тобто на 13%. Якщо порівнювати 2016 р. із 2014 р., то загалом відбулося послаблення ролі трансфертів у доходах місцевих бюджетів Львівської області, адже їхня частка зменшилася на 6,0 в. п. (на 9%). Це, безумовно, позитивно, адже свідчить про підвищення самостійності місцевих бюджетів. Потрібно відзначити, що місцеві бюджети Львівської області були більш залежними від трансфертів, аніж місцеві бюджети в Україні загалом.

Під час урахування в доходах місцевих бюджетів Львівської області обсягу трансфертів

суттєво зменшується роль інших груп доходів, особливо податкових надходжень. Це є негативним явищем, адже свідчить про те, що місцеві бюджети сильно залежать від допомоги з державного бюджету. Особливо це підтверджує той факт, що протягом усього аналізованого періоду частка трансфертів у доходах місцевих бюджетів Львівщини стабільно була більшою ніж 50%. Така ситуація суперечить світовим тенденціям, а також курсу на децентралізацію, котрий обраний Україною.

Європейський вектор розвитку нашої країни у напрямі децентралізації управління має супроводжуватися реформуванням як адміністративно-територіального устрою, так і бюджетно-податкової сфери. Централізованими можна вважати системи фінансового забезпечення місцевого самоврядування тих країн, де рівень надходжень від трансфертів становить понад 45% [15, с. 148–149].

До недоліків чинної в Україні системи формування місцевих бюджетів можна віднести високий рівень концентрації фінансових ресурсів у державному бюджеті, що знижує значення місцевих бюджетів у вирішенні життєво важливих для населення завдань [16, с. 353].

За рахунок трансфертів в Україні в 2014–2016 рр. формується 53,4–59,2% доходів місцевих. Для Львівської області цей показник є навіть вищим і коливається протягом аналогічного періоду в діапазоні 65,6–57,3%. Тобто система фінансового забезпечення місцевого самоврядування в Україні є централізованою.

Для порівняння, частка міжбюджетних трансфертів у структурі доходів місцевих бюджетів становить 0,8% в Ісландії; 7,7% – у США; 6,9% – у Люксембурзі; 14,0% – в Австрії; 16,6% – в Іспанії; 18,4% – у Швейцарії; 27,2% – у Швеції; 32,4% – у Німеччині; 35,2% – в Японії; 41,4% – у Норвегії [17, с. 31].

Для України необхідним є не лише вдосконалення системи міжбюджетних відносин, але й усвідомлення того, що вся система бюджетних відносин повинна орієнтуватися на реалізацію сукупності інтересів держави, бізнесу та громадянства [18, с. 259–260].

Основним напрямом розв'язання проблем місцевого самоврядування в Україні вважається створення самодостатніх територіальних громад. Цього можна досягти в результаті вдосконалення системи територіальної організації виконавчої влади та місцевого самоврядування, проведення реформи адміністративно-територіального устрою, що має супроводжуватися зміцненням територіальних громад, продовженням бюджетної реформи та доведенням її до базового рівня – бюджетів сіл, селищ, міст районного значення [18, с. 377].

Необхідно чітко усвідомлювати, що розгортання бюджетної реформи у напрямі поглиблення фіскальної децентралізації суттєво гальмуватиме наявний адміністративно-тери-

торіальний устрій. Здійснення фінансового вирівнювання буде ефективним лише за умови широкомасштабного його реформування. Найдоцільнішим вважається укрупнення адміністративно-територіальних одиниць з урахуванням низки чинників, серед яких головним повинен бути фінансово-податковий [18, с. 381].

Станом на 05.04.2017 у Львівській області є 22 об'єднані територіальні громади, а в перспективних планах створення ще 71 об'єднаної територіальної громади. Обсяг власних доходів на одну особу об'єднаної територіальної громади в 2016 р. зріс у два рази. Доходи бюджетів об'єднаних територіальних громад з урахуванням міжбюджетних трансфертів зросли у сім разів [19].

Доходи місцевих бюджетів не диверсифіковані, основну частку податкових доходів місцевих бюджетів становить один вид надходжень – податок на доходи фізичних осіб. Місцеві податки не виконують функції фіскального інструменту органів місцевого самоврядування [20, с. 95]. У структурі податкових надходжень місцевих бюджетів Львівської області вони займають друге місце після податку на доходи фізичних осіб, а їхня частка протягом 2014–2016 рр. коливається в межах 11,9–23,0%.

Водночас у більшості країн Європейського Союзу місцеві податки становлять близько 30% усіх податкових надходжень. Так, у Великобританії їхня частка в доходах органів місцевого самоврядування становить 37%, у Німеччині – 46%, у Франції – 67% [21, с. 10].

Одним з актуальних питань, вирішення якого має велике значення для економічного зростання України, є адаптація національного законодавства до європейських стандартів. Як свідчить зарубіжний досвід, в окремих країнах нерухоме майно оподатковується виходячи з його вартісної оцінки [22, с. 160].

Що ж стосується міжнародної практики оподаткування нерухомого майна, то доцільно звернути увагу на досвід зарубіжних країн, адже у багатьох країнах цей податок запроваджено досить давно, що має стати прикладом для нашої країни. Розглянемо досвід декількох країн – членів ЄС у даному напрямі [23, с. 81]. У Німеччині податок під час купівлі нерухомого майна становить 3,5% від її кадастрової вартості, що на відміну від балансової є вартістю з урахуванням цільового призначення нерухомості. В Іспанії власникам житла доводиться платити на рік два податки: муніципальний

(0,5–2% від кадастрової вартості житла) і податок на майно (0,2–2,5%). Для останнього базою може бути і кадастрова вартість об'єкта, і його ринкова ціна [22, с. 160].

Світовий досвід показує, що податок на нерухомість у разі використання правильного підходу може стати однією з вагомих статей доходної частини бюджету. Зокрема, Німеччина отримує 1,1% загальних надходжень від зазначеного податку, Швейцарія – 0,46%. Він забезпечує до 95% надходжень до місцевих бюджетів у Нідерландах, 81% – у Канаді, 52% – у Франції, від 10% до 70% – у США [22, с. 80].

Важливим також є єдиний податок, адже мале підприємництво є надзвичайно динамічним елементом економіки країни і має серйозний фіскальний потенціал. Єдиний податок займає найсуттєвіше місце у структурі надходжень від місцевих податків та зборів до місцевих бюджетів Львівщини. Його частка протягом 2014–2016 рр. коливається в діапазоні 89–51,1%.

Держава може збільшувати обсяг надходжень єдиного податку до місцевих бюджетів шляхом регулювання факторів впливу на обсяги надходжень єдиного податку до бюджету, а саме: величину ВВП; рівень платоспроможності населення; рівень тіньової економіки; валютний курс та рівень інфляції. Для зменшення рівня тіньової економіки держава має створити прозорі умови для ведення бізнесу в Україні, підвищити рівень довіри до державних органів, удосконалити податкову систему [23, с. 33].

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, у результаті проведеного дослідження виявлено, що в Україні гостро постає проблема з високим рівнем концентрації бюджетних ресурсів на центральному рівні, а також недиверсифікованістю доходних джерел місцевих бюджетів Львівської області. Структура доходів місцевих бюджетів Львівщини свідчить, що недостатнім є обсяг коштів, для того щоб повною мірою забезпечити самостійність відповідних бюджетів. Така ситуація суперечить наближенню до реалізації такої цілі, як децентралізація, що нині є ключовим вектором розвитку для бюджетної системи України. Перспективами для подальших досліджень у даному напрямі є проведення ґрунтовного аналізу досвіду європейських країн у формуванні доходів місцевих бюджетів та проведенні децентралізації, а також пошук можливостей його адаптації до вітчизняної економіки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.gov.ua>
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
3. Бойко Є.О. Можливості застосування зарубіжного досвіду формування місцевих бюджетів в Україні / Є.О. Бойко, Є.В. Сапонько // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2014. – № 2. – С. 163–167.

4. Полинюк Н.І. Механізм формування фінансових ресурсів місцевих органів управління в умовах демократизації суспільства / Н.І. Полинюк // Економічний аналіз. – 2016. – № 1. – Т. 26. – С. 65–72.
5. Євдокімова М.О. Місцеві фінанси : [навч. посіб.] / М.О. Євдокімова. – Х. : ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, 2014. – 343 с.
6. Кульчицький М.І. Місцеві фінанси : навч. посіб. / М.І. Кульчицький ; вид. 2-е, перероб. та доп. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. – 420 с.
7. Бондарук Т.Г. Роль міжбюджетних трансфертів у формуванні доходів місцевих бюджетів України / Т.Г. Бондарук, І.О. Мельничук // Статистика України. – 2015. – № 4. – С. 46–52.
8. Бюджетний моніторинг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ibser.org.ua>.
9. Тарангул Л.Л. Особливості формування міжбюджетних фінансових потоків у умовах запровадження в Україні бюджетної децентралізації / Л.Л. Тарангул, Т.А. Коляда // Фінанси України. – 2015. – № 3. – С. 30–44.
10. Річний звіт про виконання місцевих бюджетів Львівської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://loda.gov.ua>
11. Калустян Я.В. Фінансування розвитку міст за рахунок податків: європейський досвід / Я.В. Калустян // Схід. – № 6(126). – С. 91–94.
12. Сунцова О.О. Місцеві фінанси : [навч. посіб.] / О.О. Сунцова. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.
13. Письменний В.В. Неподаткові джерела формування доходів місцевих бюджетів України / В.В. Письменний // Галицький економічний вісник. – 2013. – № 1. – С. 101–106.
14. Казюк Я.М. Питання бюджетної децентралізації управління системою місцевих бюджетів / Я.М. Казюк // Статистика України. – 2014. – № 2. – С. 20–25.
15. Деркач М.І. Сучасна державна політика у сфері подолання статичного та динамічного дисбалансів місцевих бюджетів / М.І. Деркач // Фінанси України. – 2011. – № 4. – С. 55–64.
16. Савчук Н.В. Необхідність трансформації бюджетної системи у контексті розвитку місцевого самоврядування / Н.В. Савчук // Наука й економіка. – 2014. – № 2(34). – С. 23–32.
17. Мельничук Н.Ю. Роль бюджетного регулювання у формуванні та використанні коштів бюджетів / Н.Ю. Мельничук // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації. – 2015. – № 1(14). – С. 138–146.
18. Кульчицький М.І. Міжбюджетні відносини в економічній системі України : дис. ... док. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / М.І. Кульчицький. – Львів, 2016. – 475 с.
19. Децентралізація влади – офіційний сайт реформи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://decentralization.gov.ua/>
20. Андрейків Т.Я. Формування місцевих бюджетів: соціально-економічний аспект / Т.Я. Андрейків, О.І. Антонюк, В.В. Пірог // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Вип. 10. – С. 93–96.
21. Управління фінансовими ресурсами місцевих бюджетів Львівщини: проблеми та напрями підвищення ефективності / І.З. Сторянська, М.А. Козоріз, С.А. Давимука [та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. І.З. Сторянської. – Львів : НАН України. Інститут регіональних досліджень, 2013. – 93 с.
22. Зима О.Г. Удосконалення оподаткування нерухомого майна з урахуванням зарубіжного досвіду / О.Г. Зима, І.С. Єршова // Бізнес Інформ. – 2012. – № 6. – С. 159–161.
23. Гостева О.Ю. Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, як можливість поповнення місцевих бюджетів / О.Ю. Гостева // Економіка та право. – 2015. – № 2(41). – С. 79–84.
24. Славкова А.А. Спрощена система оподаткування: баланс державних та підприємницьких інтересів / А.А. Славкова // Фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (Кременчук, 3 січня 2016 р.). – Кременчук : КНУ ім. М. Остроградського, 2016. – С. 32–34.